

KURIKKA KESKI-JYRÄ

Kivikautisen asuinpaikan kaivaus

Ville Luho 1959

M

Kertomus K U R I K A N K E S K I - J Y R Ä N kivikautisen
asuinpaikan kaivauksesta kesällä 1959.

Kertomukseen liittyvät löydöt KM 14623:1-110, karttaliitteet 1-4
sekä kuvat 1-5 (filmit 30378-30380) *karttaliite 1 puuttuu 1/9/1995*

Talvella v. 1950 löysi maanvilj. Eeli Keski-Jyrä Kurikan pitäjän Kurikan kylästä veljensä Aaro Keski-Jyrän maalta hiekkaa ajaessaan joukon kivikautisia asuinpaikkalöydöksiä, jotka maanvilj. Antti Rinta-Paavola toimitti kesällä v. 1958 Muinaistieteelliselle toimikunnalle Helsinkiin tarkastettaviksi. Löytöön ~~kuului~~ kaksi saviastian palaa, tuuramaisen kirveen katkelma, tummahkoa ns. sädekiviliusketta, rikkonainen, kaksipuolisella reunaiskennällä muotoiltu poikkiteräinen kirves, mustaa sädekiviliusketta, satunnaismuotoinen tasataltta, sinertävän harmaata ns. sädekiviliusketta, käsihioin, kvartsiittia, ja luontainen hiomiseen käytetty kivi, sinertävän harmaata ns. sädekiviliusketta (KM 14450:1-7).

Saviastiain palasista päätellen, jotka muodostavat isokokoisen reunapalan, oli kyseessä varhaisen kampakeramiikan piiriin kuuluva asuinpaikka, tyyllivaiheen aikainen, jollaista Etelä-Pohjanmaalta ei aikaisemmin oltu tutkittu. Saviastian palassa on nimittäin voimakkaasti vedetyin piirroin ja kuopin siten tehtyä koristelua, että kuopat on painettu piitokoristelun päälle, mikä kuosi edustaa vanhempaa varhaista kampakeramiikkaa, Äyräpään tyyliä I:1. Etelä-Pohjanmaalta on aikaisemmin saatu Kansallismuseon kokoelmiin vain yksi pala vanhempaa varhaista kampakeramiikkaa, nimittäin Kurikan Vierikosta löydetty pala, jossa on samankaltaista koristelua kuin Keski-Jyrän keramiikassa (KM 11674). Vierikon asuinpaikalla, jolla Äyräpää kävi v. 1916, ei ole suoritettu vielä muinaistieteellisiä kaivauksia. Äyräpää poimi sieltä pellolta asuinpaikkaarviittaavia löydöksiä (KM 7114:1-7). Hänen arvelunsa mukaan olisi Vierikon asuinpaikan korkeus n. 80-81 m ymp. (Ks. Äyräpään kert. KM:n top. ark:ssa).

Kesällä v. 1959 suoritti tämän kirjoittaja Muinaistieteellisen toimikunnan määräyksestä Keski-Jyrän asuinpaikalla tarkempia tutkimuksia

ajalla 17.6.-25.6. apunaan yliopp. Marketta Waris.

Asuinpaikka sijaitsee Etelä-Pohjanmaalla Kurikan pitäjän Kurikan kylässä maanvilj. Aaro Keski-Jyrän maalla pellolla, Keski-Jyrän talosta n. 200 m lounaaseen, Kurikan kirkolta n. 1700 m samaan suuntaan, Seinäjoki-Kristiina rautatien länsipuolella, rautatiestä n. 150 m länsiluoteeseen (liite 2). Löytöpaikalle on Vaasasta matkaa linnuntietä noin 65 km kaakkoon, Seinäjoelta n. 28 km lounaaseen ja Kristiinan kaupungista n. 65 km koilliseen (liite 1).

Kyseisellä pellolla, joka viettää loivasti itäkaakkoon, on matala, heikosti erottuva harjanne. Se työntyy Kaistilan kivikautiselta asuinpaikalta (liite 2; KM 13907:1-14) etelään ja sitten lounaaseen kaartuen yli Keski-Jyrän pellon Antti Rinta-Paavolan maille, mistä myös on tavattu kivikautiseen asutukseen viittaavia merkkejä (KM 11886:1-3), mm. kateisiin joutunut saviastian pala, kuvauksen perusteella lähinnä varhaista kampakeramiikkaa. Harjanteen kaakkoisrinteellä erottuu kaivausalueen kohdalla matala terassi, jonka juuri on n. 69.5-70 m yli NN:n (vaakittu 24.6.1959 rautatieltä Keski-Jyrän ylikäytävältä, missä kiskon korkeus on 67.1 m; vrt. A. Kopiston kert. Kurikan Kaistilanmäen löytöpaikalta v:lta 1956 KM:n top.ark:ssa). Kivikautiseen asuinpaikkaan viittaavia löydöksiä on tavattu vain tuolta harjanteelta, jonka suurin leveys on n. 30-50 m.

Harjanteen itäkaakkoon viettävällä rinteellä paalutettiin tutkimuksia varten n. 568 m²:n laajuinen alue matalan hiekkakuopan ympärille. Siitä tutkittiin 444 m². Ne ruuturivit, jotka osuivat pellonojien kohdalle jätettiin kaivamatta, samaten eräät löytököyhälle alueelle osuneet ruudut (liite 3).

Ruokamullan vahvuus oli n. 20-25 cm. Sen alta paljastui hieno, kive-tön, vaalea rantahiekka, missä löydökset olivat, ja sen alta hiesu, joka muuttui sitä savisemmaksi, mitä syvemmälle kaivoi. Ruokamultakerros oli käytännöllisesti katsoen löydötön. Siitä saatiin talteen vain jokunen kvartsi-iskennäinen. - Kivikautisen kulttuurikerroksen vahvuus

vaihteli 1-41 cm:iin, ollen keskimäärin n. 21-22 cm paksu. Vahvinta se oli kaivausalueen pohjoisreunalla ruuturivissä XXII-XXIII, mistä myös saatiin runsaiten löydöksiä (liitteet 3-4). Väriltään kulttuurikerros oli likaisen ruskehtavaa.

Kiinteät muinaisjäännökset.

Hiili-, noki- ja palomaalajäätöjä paljastui 15 eri kohtaa (liite 3):

1. Ruudusta I:4 paljastui n. 32 cm syvältä pieni, lähinnä kolmionmuotoinen hiilisirua sisältävä nokimaalajäätö, jonka vieressä oli pieni luontainen kivi, suuruudeltaan n. 20x20x14 cm. Hiilisirualueen suurin pituus oli n. 80 cm ja leveys n. 20 cm sekä vahvuus 14 cm (liite 3). Kyseessä saattaa ehkä olla kaatuneen, kivellä tuetun (kota?) paalun jäännös.
2. Ruudusta I:8 paljastui n. 32 cm syvältä epämuotoinen hiili-, noki- ja palomaalajäätö, jonka paksuus oli n. 41 cm. Sen suurin pituus oli n. 90 cm ja leveys n. 60 cm.
3. Ruudusta I:12 paljastui n. 43 cm syvältä kolmiomainen nokimaalajäätö, missä oli hiilisirua ja hiukan punertavaksi palanutta hiekkaa. Sen paksuus oli 29 cm, suurin pituus n. 140 cm ja leveys n. 80 cm.
4. Ruudusta II:7 paljastui n. 27 cm syvältä pitkänomainen hiili- ja nokimaalajäätö, jonka vahvuus oli 21 cm. Jäätö oli n. 120 cm pitkä ja n. 50 cm leveä.
5. Ruudusta II:9 paljastui n. 30 cm syvältä muodoltaan epämääräinen hiili-, noki- ja palomaalajäätö, vahvuudeltaan 23 cm.
6. Ruudusta V:14 paljastui n. 32 cm syvältä 23 cm paksu hiilisirua sisältävä nokimaalajäätö, jonka suurin pituus oli n. 110 cm ja leveys n. 40 cm.
7. Ruudusta VI:15 paljastui n. 51 cm syvältä ohut, vain 5 cm paksu kaipa ja käyrä hiilisirua sisältävä nokimaalajäätö, jonka suurin pituus oli n. 1 m ja leveys n. 20 cm. Kyseessä on mahdollisesti kaatuneen paalun jäännös.

8. Ruudusta XI:11 paljastui n. 33 cm syvältä 13 cm paksu hiili-, noki- ja palomaaläiskä, jonka suurin pituus oli n. 150 cm ja leveys n. 80 cm.
9. Ruudusta XIII:13 paljastui n. 37 cm syvältä lähinnä ellipsinmuotoinen hiilisiru-, noki-, palomaaläiskä, kivetön nuotionsija, jonka vahvuus oli keskikohdalla 18 cm. Läiskä ulottui ruudun XII:13 puolelle. Se oli n. 215 cm pitkä ja n. 150 cm leveä sekä poikkileikkaukseltaan vatimainen.
10. Ruudusta XVI:12 paljastui n. 23 cm syvältä soikeahko hiilisirua sisältävä nokilaikku, joka oli n. 20 cm paksu. Laikku oli n. 80 cm pitkä ja n. 40 cm leveä.
11. Ruudusta XIX:12 paljastui n. 38 cm syvältä pieni suorakaiteen muotoinen hiilisiru-nokilaikku. Se oli n. 50 cm pitkä ja n. 20 cm leveä.
12. Ruudusta XXI:9 paljastui n. 38 cm syvältä pitkäkäs epämuotoinen hiilisiru-, noki-, palomaaläiskä paksuudeltaan 14 cm. Sen suurin pituus oli n. 150 cm ja leveys n. 80 cm.
13. Ruudusta XXII:7 paljastui n. 32 cm syvältä pitkänomainen hiilisiru-, noki-, palomaaläiskä, joka oli 46 cm vahva. Läiskä oli n. 160 cm pitkä ja n. 70 cm leveä leveimmältä kohtaa. Siitä ulkoni eteläkaakkoon ellipsimäinen likamaa-alue, jossa oli hiilisirua. Likamaa-alue oli n. 230 cm pitkä ja n. 130 cm leveä. Sen keskivaiheilla oli paa-lunsija (?); jäljempänä n:o 7.
14. Ruudusta XXII:15 paljastui n. 41 cm syvältä epämuotoinen hiilisirua ja nokimaata sisältävä palomaaläiskä, joka ulottui ruudun XXI:15 puolelle. Sen paksuus oli 18 cm, pituus 1 m ja leveys n. 50 cm.
15. Ruudusta XXIII:10 paljastui n. 31 cm syvältä toisesta päästään katkaistun ellipsinmuotoinen kivetön nuotionsija, missä oli hiilisirua, nokea ja punaiseksi palanutta hiekkaa. Se oli poikkileikkaukseltaan patamainen, keskeltä n. 41 cm paksu. Läiskä oli n. 190 cm pitkä ja n. 120 cm leveä.

Paalunjensijat (?) löytyi 9 (liite 3):

1. Ruudusta I:12 ilmaantui nokimaaläiskän (ed. n:o 3) viereltä samasta syvyydestä pyöreä hiilisirurengas, jonka läpimitta oli n. 20 cm ja vahvuus 3 cm.
2. Ruudusta VIII:13 paljastui n. 48 cm syvältä varsinaisen kulttuurikerroksen alapuolelta pieni pyöreä hiilisiruläiskä, halkaisijaltaan n. 15 cm. Sen vahvuus oli 21 cm.
3. Ruudusta XVIII:11 paljastui koskemattomasta maasta - siltä kohtaa ruutua oli hiekka ajettu pois - pyöreä hiilisirulaikku, jonka halkaisija oli n. 50 cm.
- 4-5-6. Ruudusta XVIII:15 paljastui n. 27 cm syvältä kulttuurimaan pohjalta kaksi vierekkäistä pyöreätä hiilisiruläiskää, joiden vahvuus oli 17 cm. Isompi oli halkaisijaltaan n. 25 cm ja pienempi n. 10 cm.
6. Ruudusta XXI:6 paljastui n. 31 cm syvältä kulttuurikerroksen alapuolelle ulottuva pyöreä hiilisiruläiskä, jonka halkaisija oli n. 20 cm ja vahvuus 38 cm.
7. Ruudusta XXII:7 paljastui likamaasta (ed. n:o 13), sen pohjalta n. 50 cm syvältä pyöreä hiilisirulaikku, jonka halkaisija oli n. 25 cm ja vahvuus n. 25 cm.
8. Ruudusta XXII:10 paljastui liki ruudussa XXIII:10 (ed. n:o 15) ollut nuotionsijaa, varsinaisen kulttuurikerroksen pohjaosasta n. 49 cm syvältä 37 cm vahva pyöreä hiilisiruläiskä, halkaisijaltaan n. 40 cm.
9. Ruudusta XXII:11 paljastui varsinaisen kulttuurikerroksen alta n. 55 cm syvältä 35 cm vahva pyöreä hiilisiruläiskä, jonka halkaisija oli n. 20 cm.

Paalunjensijat (?) olivat siis hajallaan eri tahoilla kaivausaluetta muodostamatta yhtenäistä kotapiiriä. Niissä esiintyvä hiilisiru johtunee paalujen alapään hiililyttämisestä. Mustia, hiilisirua ja nokea sisältäviä paalujen sijoja on tavattu toisiltakin kivikautisilta asuinpaikoilta, kuten esim. Räisälän Pitkäjärveiltä (S. Pälsin kaiv. kert. KM:n top.ark:ssa), Värtsilän Kesämaalla (S. Pälsin kaiv. kert.), Urjalan Palomäellä (SM 1913), Alajärven Heikinkankaalla (V. Luhon kaiv. kert.)

ja Honkajoen Lauhalassa (V. Luhon kaiv. kert.). Honkajoen Lauhalan Myllyluoman Suomusjärven kulttuurin piiriin kuuluvalla asuinpaikalla erottu paalujen sijoissa selvä hiilirengas. Nuo hiilirenkaat olivat kehässä muodostaen täydellisen kotapiirin (V. Luhon kaiv. kert.).

Irralliset löydökset.

Irrallisia löydöksiä kertyi Keski-Jyrän asuinpaikalta 110 luettelunumeroa (14623):

L ö y d ö s t e n l a a t u	Ennen kai- vausta poi- mittu	Kaivauksen yhteydessä löydetty	Yhteensä
saviastiain paloja	-	193 kpl	193 kpl
savi-idolin ? kappaleita	-	1 "	1 "
hiottujen kiviesineiden kappaleita	-	6 "	6 "
kivilaji-iskennäisiä	-	9 "	9 "
hiontakiviä	-	4 "	4 "
hiontakivien kappaleita	-	3 "	3 "
kvartsikaapimia	-	15 "	15 "
kvartsikaapimien kappaleita	1 kpl	1 "	2 "
kvartsi-uurtimia	-	2 "	2 "
kvartsiitalttoja	1 "	2 "	3 "
käyttöjälkisiä kvartsi-iskennäisiä	1 "	7 "	8 "
kvartsiveitsiä	-	1 "	1 "
kvartsisäleiden katkelmia	-	4 "	4 "
kvartsi-iskukiviä	-	1 "	1 "
kvartsimukuloita	-	1 "	1 "
kvartsi-iskennäisiä	15 "	304 "	319 "
kvartsiitti-iskennäisiä	-	1 "	1 "
hiiltä	-	x	x
Yhteensä	18 kpl	555 kpl	573 kpl

Löydösten tärkeimmän ryhmän muodostavat s a v i a s t i a i n p a l a s e t. Niitä löytyi kaivausalueelta kolmesta kohtaa: 1. kaksi ulkopinnalta rapautunutta palaa ruudusta II:10 (14623:33) ja yksi rapau

tunut pala ruudusta I:10 (14623:16). Savi on noissa paloissa karkeata; sekoitusaineena on käytetty hiekkaa ja pieniä kivisiruja. Ovatko ne olleet koristelluista vai koristamattomista astioista, on vaikea varmuudella sanoa. Saven laadulta ja väriltä ne ovat samanlaisia kuin toiset kaivausalueelta talteen saadut saviastiain palat, kellertäviä tai harmahtavia. Ruudussa I:10 olleessa palassa erottuu heikosti sik-sak-viivakoristelua, samantapaista kuin eräissä toisissa kaivausalueen paloissa - 2. 28 saviastian palaa ruuduista IX:13-14 (14623:41,43,44). Palojen paksuus vaihtelee 1 cm:stä 1.5 cm:iin. Savi on karkeahkoa, hiekkaa ja kivisirua sisältävä. Enin osa paloista on väriltään kellertävän ruskehtavia, jokunen harmahtava; joissakin paloissa on savi sisältä tummaa, miltei mustaa. Enimmässä osassa paloja on koristelua. Yhtäläisestä koristelutavasta päätellen ovat palaset peräisin samasta astiasta. Koristelu on rytmillistä: kaksi vierekkäistä horisonttaalista pikkukuoppariviä, niiden kummankin puolin viistoja piirtoja, mitkä muodostavat säännöllisiä geometrisia kuvioita, isoja kuoppia horisonttaalisessa rivissä. Isot kuopat on painettu piirtoviivakuvioiden päälle. Kuopat ovat pyöreitä, pohjaan suippenevia, isot halkaisijalta n. 7 mm, pienet n. 4-5 mm. - 3. 162 saviastian palaa, joukossa murujakin, ruuduista XXI:10, XXII:9, XXII:11, XXIII:10, XXIII:11 (14623:74,86,97-100,106,107,109,110). Suurimmasta osasta paloja on ulkopinta rapautunut, vain 24 palassa erottuu koristelua. Palojen paksuus vaihtelee 1 cm:stä 1.5 cm:iin. Savi on karkeata, hiekkaa ja kivisirua sisältävää, väriltään kellertävän harmahtavaa tai harmaata. Reunapaloja on 11. Niistä on neljä koristeetonta (14623:100), luultavasti matalasta vatimaisesta astiasta peräisin. Reunan vahvuus on yläosassa 1/2 cm, alempana 1.4 cm. Loput 7 reunapalaa, joista kaksi (14623:97) on useammasta palasta koottu, ovat ilmeisesti kaikki samasta astiasta peräisin (14623:74,86,97). Astia on ollut isokokoinen ja ainakin yläosaltaan profiloimaton; reuna on näet suoralehtainen, vahvuudeltaan n. 1 cm, päältä tasainen ja vailta koristelua. Ulkopinnan koristelu on horisonttaalisesti vyöhykkeistä: ylinnä

on matalahko, n. 4-5 mm leveä pyöreäpohjainen kulmaviiva. Sen alapuolella on kuopparivi. Kuopat ovat pyöreitä, syviä, pohjaan suippenevia, halkaisijalta n. 8-9 mm. Ne on painettu jotakuinkin säännöllisten välimatkojen päähän toisistaan; väli on n. 1.5-2.0 cm mitattuna kuopan reunasta toiseen. Tuon kuopparivin alla on kaksi riviä tiheään painettuja pieniä, pyöreitä, matalia, pyöreäpohjaisia kuopanteita, joiden halkaisija on keskimäärin n. 4 mm. Ylempi, isokuoppainen kuopparivi on tehty vasta sen jälkeen, kun tuo kaksoisrivi on ollut valmis. Isojen kuoppien alareuna osuu nimittäin kaksoisrivin ylemmän kuopannerivin päälle. Kaksoiskuopannerivin alapuolella on n. 1.5 cm leveä vyöhyke tiheästi viistoon vedettyjä matalia, pyöreäpohjaisia, n. 2-3 mm leveitä viivoja, joiden päälle on painettu samanlainen isokuopparivi kuin astian yläreunaan kulmaviivan alapuolelle. Nuokin kuopat ovat jotakuinkin säännöllisten välimatkojen päässä toisistaan, välin ollessa n. 2 cm. Ylemmän ja alemman isokuopparivin väli on n. 2 cm. Viistokuoppa-kuopparivivyöhykettä seuraa n. 3-4 cm leveä vyö tiheään painettuja matalia pyöreäpohjaisia pyöreitä kuopanteita. Miten koristelu alempana jatkuu on vaikeaa sanoa. - 10 saviastian palaa on piirto-kuoppakoristeisia (14623:99, 107, 110). Ne ovat peräisin toisesta astiasta kuin edellä kuvatut palaset. Niiden värisävy on vaaleahko, kellertävän harmaa, edelliset olivat värittään enimmäkseen harmaita. Tämäkin astia on ollut isokokoinen. Koristelu on tiheätä, piirrot voimakkaasti vedettyjä tai painettuja, pohjaan suippenevia, poikkileikkaukselta usein v:n muotoisia. Horisonttaaliset kuopparivit on painettu piirtokoristelun päälle siten, että ne osuvat viistopiirtovyöhykkeiden rajalle. Kuopat ovat pyöreitä, syviä, pohjaan suippenevia, halkaisijalta n. 8 mm.

Kaivausalueelta talteen saadut saviastiain palat ovat siis peräisin ainakin neljästä eri astiasta. Niistä yksi on ollut matala pienehkö vati tai lautanen ja todennäköisesti koristeeton (astia 1). Se löytyi keramiikkakohdasta 3. Samalta alueelta löytyivät myös piirtoviiva-kuoppakoristeiset saviastian palaset (astia 2) ja kulmaviiva-isokuoppa-kuopanekoristeiset saviastian palaset (astia 3). Stratigrafisia eroja niiden

eri astioista peräisin olevien palasten välillä ei todettu. Enin osa ruudusta XXII:11 löydetyistä ulkopinnaltaan rapautuneista palasista (14623:98) kuuluu ilmeisesti astiaan 3. Siihen viittaa niiden savenlaatu ja harmaa värisävy. Osasta paloja näkee, että astian koristelukuo-
smiin on kuulunut kuopparivejä. Kuopat ovat olleet pyöreitä, syvälle painettuja ja pohjaan suippenevia. Enin osa noista paloista on muodostaen päätellen peräisin astian suippenevasta pohjaosasta. Ne löytyivät maasta yhdestä kohtaa muodostaen ehjän kehän. Astia on ollut ilmeisesti pystyssä pehmeään hiekkaan kaivetussa kuopassa. Rapautuneet palat olivat näet maassa pienemmän kaaren muodostava reuna alaspäin ja muodostivat löydettäessä ikäänkuin suppilon (itse astian pohja puuttuu). Reunapalat löytyivät ylempää ja hajallaan toisistaan kolmesta eri ruudusta: XXI:10 (14623:74), XXII:9 (14623:86), XXII:11 (14623:97).

Astia 4, kohdasta 2 löydetyt palaset, on myös ollut kooltaan isonpuoleinen, kuten astiat 2 ja 3. Se eroaa niistä koristelultaan: isoja ja pieniä kuoppia, geometrisia kuvioita muodostavat piirtoviivat.

Talvella 1950 löydetty saviastian reunapala (14450:1-2) on saattanut kuulua astiaan 2. Siinä on samanlaista koristelua kuin astian 2 palasissa, joita se myös muistuttaa värisävyltään ja saven laadultaan. Reuna on profiloimaton, päältä tasainen ja koristeeton. Seinämän vahvuus vaihtelee. Yläreuna on 1,2 cm paksu, alempana on vahvuus 1,6 cm.

H i o t t u j e n k i v i a s e i d e n s i r p a l e e t (14623:17,30,78,101) ovat vaaleata, sinertävän harmaata ns. sädekiviliusketta. Niiden perusteella on vaikea päätellä esineiden alkuperäistä muotoa. Yksi on arvattavasti peräisin nelisivuisesta hyvin hiotusta taltasta tai kirveestä (14623:101). Yhdestä, pitkästä ja kapeasta liuskareesta saa vaikutelman, että siitä on aiottu tehdä kaitataltta (14623:78). Yksi saattaa olla leveälehtisen liuskekärjen tai -luultavimmin - lattean pohjalaisen taltan pintalohelma (14623:17). Loput lienevät pohjalais-tyyppisten kirveiden kappaleita.

K i v i l a j i - i s k e n n ä i s i s t ä on kahdeksan harmaata ja kovaa, hyvin kvartsipitoista tai kvartsiittimaista kiveä (14623:73,

82,87,103), melkein kuin limsiötä. Niistä on yhdessä selvä iskukuhmu, joka muistuttaa hiukan simpukan kuorta, (14623:82 isompi). Kyseinen kivi laji lienee kvartsikeratofyria tai sille sukua. Yksi siru on jotakin pehmeätä harmaata kiveä (14623:103, toiseksi isoin).

H i o n t a k i v i s t ä on kaksi (14623:48,49) kellertävää, tiivistä, suhteellisen hienorakeista hiekkakiveä. Ne ovat käsihioimia, eikä niitä ole mitenkään erikoisemmin muotoiltu. Hiomiseen on käytetty vain yhtä pintaa, sitäkin vain lyhyen aikaa, koska kulutuspinna ei ole hioutunut tasaiseksi. Saman kaltainen on kolmaskin hiontakivistä (14623:100). Se on luontainen, käsihioimena käytetty karkeahkorakeista, ruskehtavaa hiekkakiveä oleva mukula. Sen yhdellä sivulla on koveroksi kulunut hiontapinta. Neljäs hiontakivistä on isonpuoleinen, väriltään harmaata karkearakeista hiekkakiveä (14623:96). Sen toisella leveällä sivulla tai lappeella on kiertäen hankauksen kuluttama soikeahko ura. Vastakkaista sivua tai lapetta eli pintaa on kulutettu edestakaisin hankaamalla.

H i o n t a k i v i e n k a p p a l e i s t a on yksi punertavaa hiekkakiveä (14623:39). Vaikuttaa siltä kuin se olisi lohjennut hiomiseen käytetystä hiekkakivimukulasta, käsihioimesta. Kaksi on harmaata pehmeätä kiveä. Niistä isompi on edestakaisin kulutusjälkinen ja melko syväkouruinen, jauhinkivimäisen hiontakiven pintalohelman katkelma (14623:90). Pienempi on niinikään edestakaisin kulutetun hiontakiven pintalohelman katkelma (14623:83).

K v a r t s i k a a p i m e t ovat suhteellisen isokokoisia ja karkeatekoisia, ja vaikuttaa siltä kuin ne olisi tehty vain lyhytaikaista, tilapäistä käyttöä varten. Selvät kaavin tyypit puuttuvat ja retuointi on huolimaton, vaikka kvartsi on laadultaan hyvää. Enin osa kaapimisista on satunnaismuotoisia (14623:8,9,18,34,57,75,84,88). Kolmessa on ulkoneva, lyhyt kaavinterä (14623:24,35,57), joten niitä voitaneen pitää nokkakaapimina. Kaksi lähenee muodoltaan suorateräistä levykaavinta. Ne ovat kumpikin kaksoiskaapimia. Toisessa on viisto ja kaareva työsärmä (14623:31), toinen on kaarevateräinen kaksoiskaavin, talttamainen (14623:11). Kahta kaavinta voidaan pitää korkeakaapimina. Niistä toisen

retušit ovat jyrkät, miltei pystysuorat (14623:71), toisen yläpinnalle kaartuvat (14623:104). Enin osa kaapimista on kirkasta, läpikuultavaa, sinertävän valkoista kvartsia.

Molemmat kvartsi kaapimen katkelmat (14623:3,70) ovat samanmuotoisesta korkeakaapimesta lohjenneet, ja molemmat ovat kirkasta, läpikuultavaa kvartsia.

Kvartsiuurtimista on toinen säleкулmauurrin (14623:7). Sen työsärmän leveys on 2 mm, ja se on vailla kulutusjälkiä. Toinen on lähinnä ns. kaarevateräinen uurrin (14623:24). Sen käyttöjälkiä vailla olevan työsärmän leveys on 4 mm. Se on tehty satunnaisesta kvartsi-iskennäisestä. Kumpikin "uurtimista" on kirkasta, läpikuultavaa kvartsi

Kvartsitältoista on yksi pieni kourutaltoa (14623:92). Sen kolmella sivulla on käyttöretušit. Kaksi taltoista on kaksoisteräisiä tasataltoja (14623:2,23). Kaikki kolme taltoa ovat hyvää kirkasta kvartsia.

Kvartsi veitsi (14623:76) on tehty lyhyestä, leveähköstä säleestä, jonka toinen kylki on isketty pois ja siten muodostettu hamaraksi. Se on kirkasta, läpikuultavaa kvartsia.

Kvartsi säleet (14623:54,58,62) ovat huonoja ja keskipitkiä; pituus vaihtelee 33 mm:stä 44 mm:iin ja leveys 13 mm:stä 16 mm:iin.

Iskukivi (14623:102) on poikkileikkaukseltaan ellipsimäinen ja mitoiltaan 70x49x37 mm. Se on ympäriinsä käyttöjälkinen; hyvää, tiivistä, harmahtavan valkoista kvartsia.

Isoin osa kvartsi-iskennäisistä ja käyttöjälkisistä kvartsilastuista ja kappaleista on kirkasta läpikuultavaa kvartsia.

Asuinpaikan sijainti matalalla ja kapealla harjanteella ja kvartsi-esineistön tilapäinen leima viittaavat siihen, että kyseessä on lyhytaikainen kesäsesonkipaikka, ulkoleiri hiekkasärkällä. Varsinainen pyyntiasema on saattanut sijaita Kaistilan maalla, mistä on löydetty, kuten edellä jo mainittiin, kivikautiseen asuinpaikkaan viittaavia merkkejä,

ja mistä kyseinen särkkä työntyy aukealle. Särkälle asettuessaan pyyntväki toi mukanaan tarvitsemansa astiat ja työkalut, kirveet ja taltat, mutta pikkuesineistö tehtiin paikalla luultavasti mukana tuodusta raaka-aineesta ellei särkällä ollut luontaisia kvartsimukuloita käytettävissä.

Asuinpaikan korkeus, n. 70 m nykyisen merenpinnan yläpuolella, tuntuu yllättävän alhaiselta verrattuna esim. Kurikan Vierikon löytöpaikan korkeuteen, mistä talteen saadussa saviastian palassa on samantapaista koristelua kuin Keski-Jyrän astiassa 2. Vierikossa ei ole kuitenkaan vielä suoritettu tarkempia tutkimuksia, jotenka on kyseen alaista voidaanko asuinpaikan korkeudeksi arvioitua 80-81 m ymp. pitää sitovana. Lisäksi on huomattava, että Vierikon asuinpaikka sijaitsee äkkijyrkällä törmällä, joten se on ollut lähellä rantaa, vaikka vedenpanta olisi ollut useita metrejä alempanakin. Kurikan naapuripitäjästä Teuvalta keksityt ns. Jäkärän keraamiset asuinpaikat Komsinkankaalla ja Pappilankankaalla sijaitsevat n. 63-62 m:n korkeudella (A. Europaeus, Vaakituk- sia Teuvan Luhtalan kivikautisella asuinpaikka-alueella, KM:n top.ark:ssa. - V. Luho, Kertomus Teuvan Pappilankankaan kivikautisen asuinpaikan kaivauksesta 7.6.-13.6.1953, KM:n top.ark:ssa) eli vajaa kymmenen metriä alempana kuin Keski-Jyrän asuinpaikka. Ilmajoen Piirtolankankaan nuoremman tyyppillisen kampakeramiikan piiriin kuuluva asuinpaikka sijaitsee Äyräpään vaakituksen mukaan n. 56-57 m ymp. (A. Europaeus, Ilmajoen Piirtolan kivikautisen asuinpaikan vaakitus, KM:n top.ark:ssa). Teuvan, Kurikan ja Ilmajoen asuinpaikat osuvat E. Hyypän mukaan jotakuinkin samalle litorinaisobaasille (E. Hyypä, Lapuan ja Pattijoen muinaisuuksien geologinen ikäys. SM 1950). Niistä on Kurikan Keski-Jyrän asuinpaikka arkeologisesti vanhin ja Ilmajoen Piirtolan asuinpaikka nuorin. Teuvan ja Ilmajoen asuinpaikkoja on perustellusti pidetty merenranta-asuinpaikkoina. Sellainen on ilmeisesti myös Keski-Jyrän asuinpaikka, joka sijaitsee n. 1 km:n päässä Kyrönjoen uomasta. Siihen viittaavat mainitut korkeussuhteet.

Vetelin Hautakedon kivikautiselta asuinpaikalta on löydetty mm. saman tapaista keramiikkaa kuin Keski-Jyrän astia 2 (KM 11599:14,24). Meinanderin vaakituksen mukaan on löydösten alaraja siellä n. 75-76 m (C. F. Meinander, Kertomus tutkimuksistani Vetelin pitäjän Hautakedon kivikautisella asuinpaikalla 4.-8.7.46. KM:n top.ark:ssa sekä Sama, Vetelin Hautakedon kivikautinen asuinpaikka. SM 1946) ja ranta siis arviolta n. 74-75 m:n korkeudella eli n. 4-5 m Keski-Jyrän asuinpaikkaa ylempänä. Vetelin Hautakedon asuinpaikka sijaitsee Vetelinjoen rantatörmällä ja korkeammalla litorinaisobaasilla kuin Keski-Jyrän asuinpaikka. Siellä talteen saatu keramiikka kuuluu pääasiassa Äyräpään tyyllivaiheeseen I:1, mutta joukossa on myös hiukan nuorempaa varhaista kampakeramiikkaa eli tyyliä I:2 (KM 11599:47), samaan tapaan koristeltua kuin nyt esillä oleva keramiikka, mutta piirtojen tai juovien sijasta on käytetty kierrenuorapainannetta ja kuopat näyttävät puuttuvan. Vaikuttaa siltä kuin kyseinen piirtoviiva-kuoppakoristeinen keramiikka kuuluisi tyyllivaiheen I:1 loppupuolelle ja mainitunlainen kierrenuorakoristeinen keramiikka tyyllivaiheen I:2 alkuun tai alkupuolelle edellyttäen, että kyseessä on todella vailla kuoppakoristelua oleva koristelukuosi. Sille taas on läheistä sukua kampaleimapainanteinen, samaan tapaan koristeltu nuorempi varhainen kampakeramiikka, kuten on esim. asianlaita Elimäen Hämeenkylässä asuinpaikalla (ks. Luhon kaiv. kert. KM:n top.ark:ssa).

Satakunnasta, Pomarkun pitäjän Honkakosken Myllytörmän varhaiskampa-
keraamiselta, pääasiassa tyyllivaiheen I:1 aikaiselta asuinpaikalta on saatu talteen mm. keramiikkaa, joka on koristeltu samaantapaan kuin Kurikan Vierikon ja Keski-Jyrän (astia 2) keramiikka (KM 9560:32,38, 119), mutta myös sellaista, joka on sukua Keski-Jyrän astialle 3 (KM 9560:28). Siinä esiintyy juovapainanteiden ohella isoja kuoppia ja pieniä matalia kuopanteita, mutta kuviointi on sommiteltu toisella tavalla kuin Keski-Jyrän astiassa. Pomarkun Myllytörmän asuinpaikalla oli löydösten alaraja Äyräpään vaakituksen mukaan n. 62 m ymp. ja silloinen merenranta ehkä n. 1/2 m alempana (A. Äyräpää, Myllytörmän kivikauti-

nen asuinpaikka Pomarkun pitäjän Honkakosken kylässä. KM:n top.ark:ssa Kyseinen asuinpaikka sijaitsee huomattavasti alemmalla litorinaisobaa-silla kuin Keski-Jyrän asuinpaikka. Arkeologisesti se saattaa olla vii-meksi mainittua vanhempi. Sieltä on saatu talteen useampi kuosista ker-miikkaa kuin nyt esillä oleva, mikä viittaa pitempi aikaiseen oleskeluun kuin miten oli laita Kurikassa. Kuten paikan nimestä ilmenee, se sijaitsee joen törmällä liki koskea. Kyseinen jokitörmä on löytökohtal-la hyvin jyrkkä (kyseessä on Karvianjoki), Äyräpään vaakituksen mukaan n. 7-8 m korkea, joten paikalla on saatettu asua vielä silloinkin ve-den välittömässä läheisyydessä kun merenranta on ollut alempana kuin 61 m ymp. Pomarkusta n. 40 km kaakkoon sijaitsevan Kiikoisten Uuden-jaaran varhaiskampakeramien asuinpaikka sijaitsee n. 58 m korkealla ja sen aikainen ranta ehkä 1 m alempana eli n. 57 m korkealla ymp. (A. Europaeus, Asuinpaikka- ja hautalöytö kivikaudelta Kiikoisten pitäjän Jaaran kylän Uudenjaaran talon maalta, KM:n top.ark:ssa). Saviastiain-palasten koristelukuosista päätellen on Uudenjaaran asuinpaikka arkeo-logisesti vanhempi kuin Myllytörmän asuinpaikka (Ville Luho, Frühe Kam-keramik, SMYA 58). Se sijaitsee jälkimmäistä alemmalla litorina-isobaa-silla, mikä kuitenkin vain osittain selittänee oudolta tuntuvat korkeus-suhteet, joiden mukaan molemmat asuinpaikat olisivat suurin piirtein saman aikaisia. Noin ollen ei ole varmaa, että Pomarkun Honkakosken asuinpaikka olisi kokonaisuudessaan merenrantaasuinpaikka. Merenranta on hyvin saattanut sijaita asuinpaikkaa useita metrejä alempana.

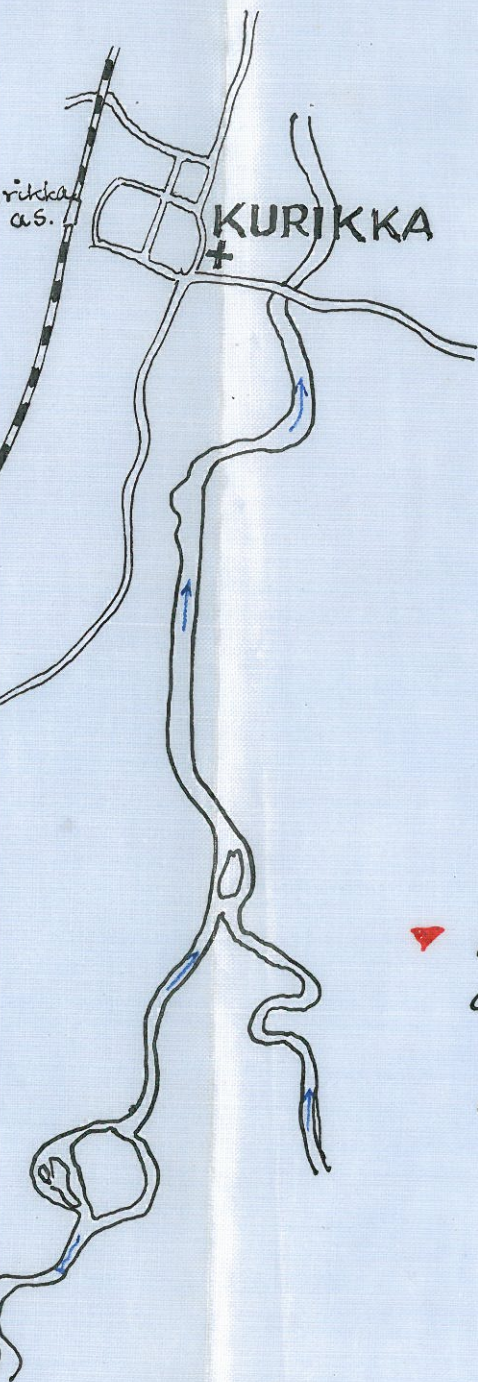
Samalla tavoin voitaneen selittää myös Kurikassa Vierikon ja Keski-Jyrän asuinpaikkain välinen korkeusero, mihin edellä jo viitattiin, edellyttäen, että Vierikon asuinpaikan mainittu korkeus on oikea, sehän perustuu vain arveluun. Vierikossa olisi asian selvittämiseksi suori-tettava tarkempia tutkimuksia.

Helsingissä 21 p:nä huhtikuuta v. 1960

Ville Luho
Ville Luho

siite 2.

Siite 1. Luonnonhistoriallinen
muutoksen v:lla 1959.

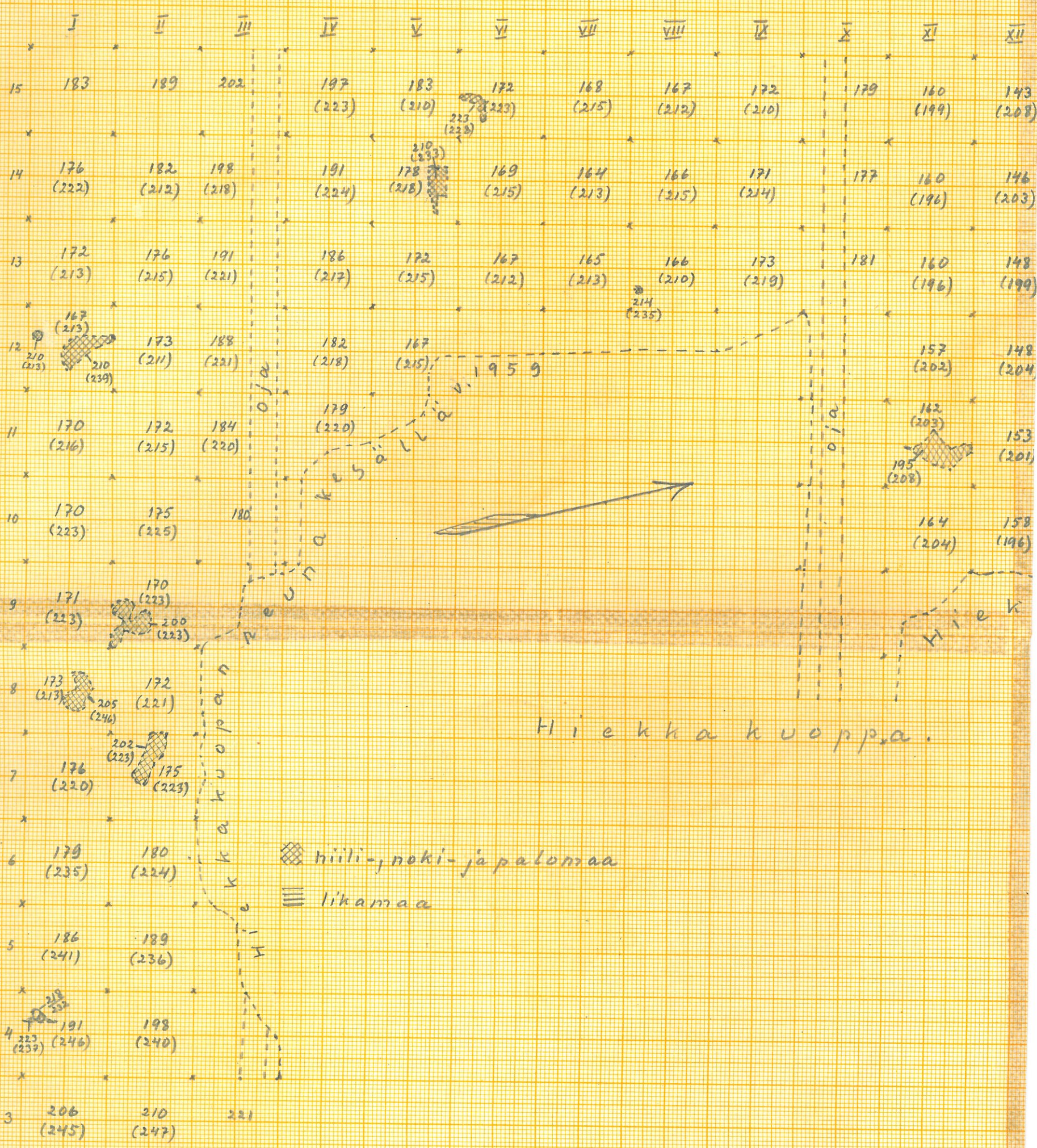

KURIKKA

▼ Kaistilan kivikautinen
asuinpaikka

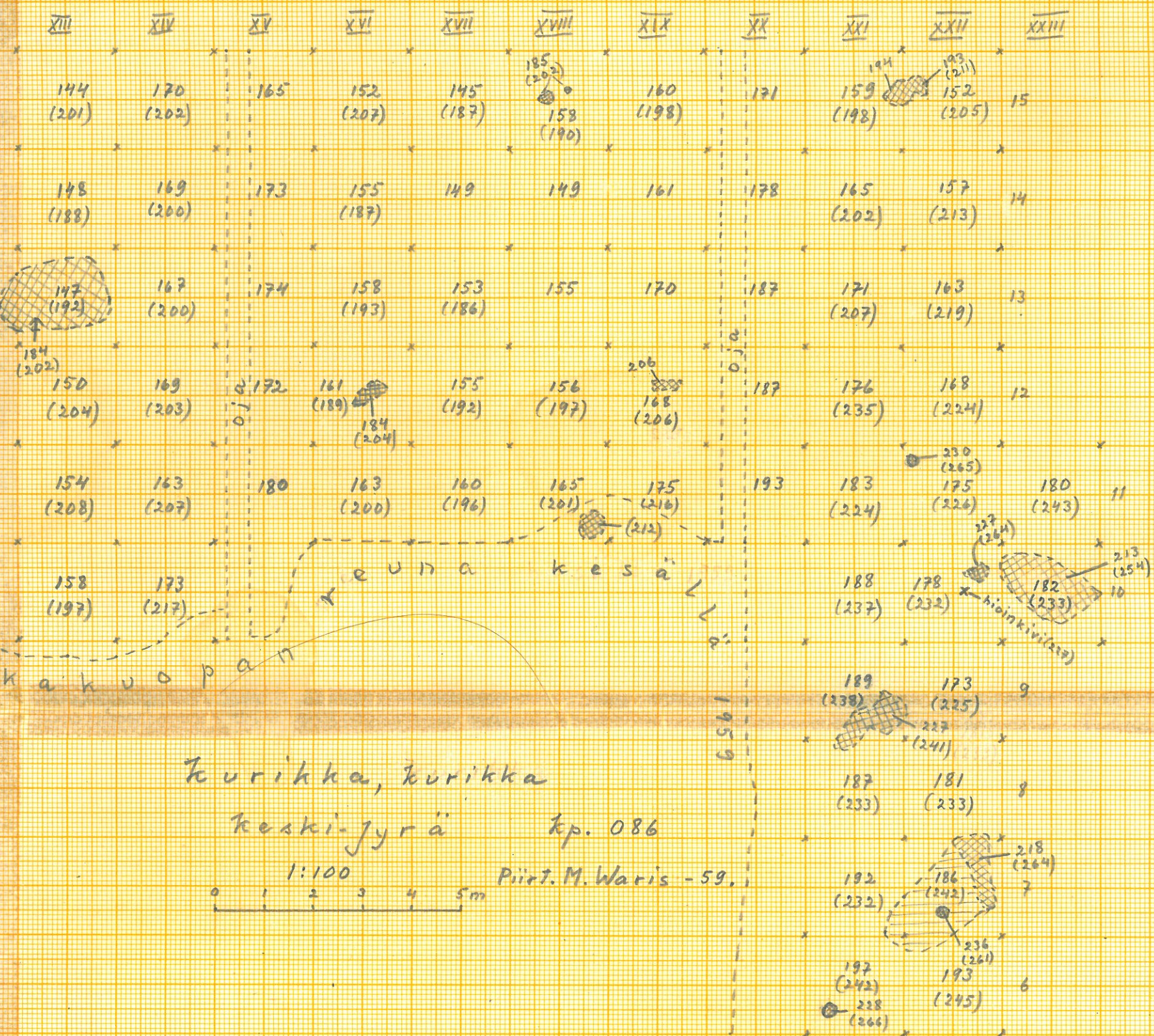
1955 1:20000

Aarne Kopisto

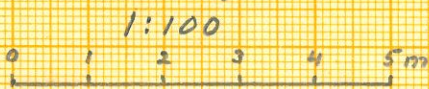

H i e k k a k u o p p a .

 hiili-, noki- ja palomaa
 lihamaa

Kurikka, Kurikka
 keski-jyrä kp. 086

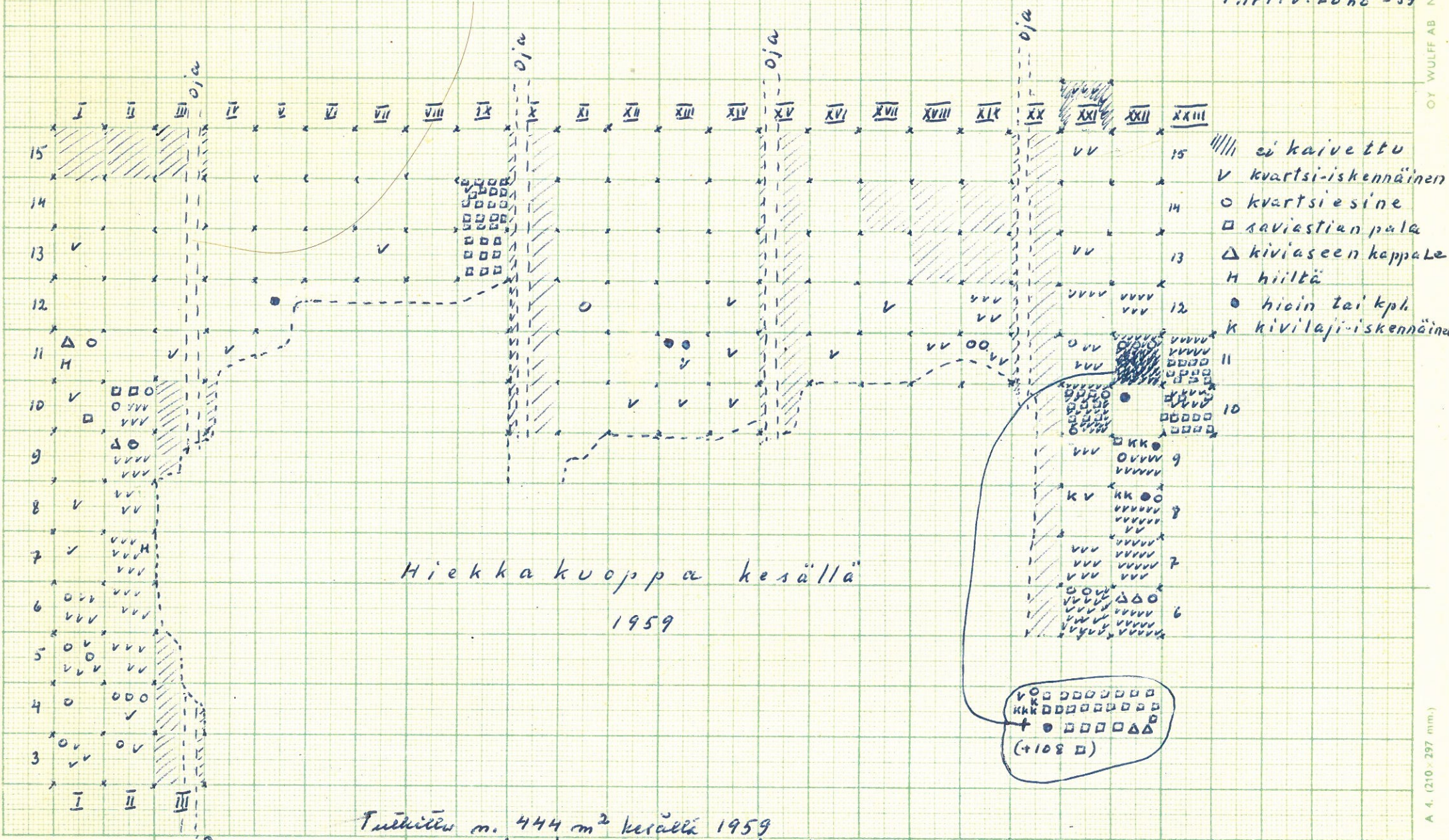
Piirt. M. Waris - 59.

Liite 4.

luotto V. Luhoon kaivauksen kartta, mukana v:llä 1959.

Kurikka, Keuhinjyvä
Löytötiheykskartta 1:200

Piirt. V. Luho -59

Hiekka kuoppa kesällä

1959

Tuikkien m. 444 m² kesällä 1959

28 m²

22 m²

24 m²

15 m²

22 m² = 111 + 11 = 122 m²

OY WULFF AB N:o 106 V/

A 4. (210 x 297 mm.)

F. 30378

Kuva 1. - Kurikka, Keeli-Jyrä. Kaivausalueella
paalutetaan. Valokuvalla jokunenkin
etelästä. Taidalla näkyvät niiden
kohdalla kaittila (valkoo pääty) ja kaittilan
työpaikka.

F. 30379

Kuva 2. - Kurikka, Keeli-Jyrä. Näkymä aasin.
paikalla kaittilaan kohti Kurikan kirkko.
Kuva. Kuvan vasemmassa yläkulmassa
niiden kohdalla kaittilan aini-paikka.

Suinajalle ←

→ rantatöis kristiinään.

F. 30380

Kuva 3. - Kurikka, Keeli-Jyrä. Näkymä aini-paikalla
itä-kantilaan.

Kuva 4. Karihaus päätymässä.

Kuva 5. Tarpakkeita tunteko.

